

Vkus

Úvod do uměnovědných studií

Pojem vkusu

- ▶ Subjektivní schopnost posuzovat a hodnotit objektivní kvality uměleckého díla
- ▶ **Vztah:** jedince k uměleckému jevu/předmětu: porovnání vlastních estetických norem s kvalitami předmětu
- ▶ **Schopnost** → pedagogické konotace
 - ▶ Norma vnímání
 - ▶ Normy tvorby

Hodnocení umění

- ▶ Antika, středověk
vs.
- ▶ Moderní umění (až zde pojem vkusu!)

- ▶ Proměna norem vkusu
 - ▶ Klasicismus: vznešeno, uměřenost, konvence
 - ▶ Romantismus: přirozenost
 - ▶ 20. století: moderní, aktuální, nové

- ▶ Kant (sensus communis, meze, genius)
- ▶ Hegel

David Hume (1711 – 1776)

- ▶ **Vkus** – soubor preferencí
 - ▶ z části je to vrozená schopnost = CIT
 - ▶ lze ho ale kultivovat = ROZUM
- ▶ Utváření vkusu
 - ▶ Cit – Rozum (soud) / Vnímatel – Dílo
- ▶ **Test času** – co bylo shledáno vždy a všude libým
- ▶ **Norma** – co mají díla, která prošla testem času, společného

Sociologické pojetí vkusu

- ▶ Pierre Bourdieu (1930-2002)
 - ▶ *La distinction. Critique sociale du jugement* (1979)
- ▶ Vrozená vs. získaná schopnost
 - ▶ „Ten, kdo neovládá specifický kód, se cítí ztracen v chaosu zvuků a rytmů, barev a čar bez pocitu harmonie a smyslu celku.“ (Distinction)
- ▶ Vzdělání a kulturní kapitál
- ▶ Elity, lidovost

Móda

- ▶ Běžný, rozšířený vkus
- ▶ Styl, žánr, námět
- ▶ Skupina, identifikace
- ▶ Obdiv a obliba

- ▶ Kdo udává vkus, vytváří módu
- ▶ Napodobování, nápodoba napodobení,...
- ▶ Estetické a mimoestetické prvky

Kultura

Úvod do uměnovědných studií

Rané dějiny pojmu kultura

- ▶ etymologie – colere (pěstovat, zušlechťovat, chránit)
 - ▶ latinské slovo cultura (péče, původně obdělávání půdy – agri cultura)
 - ▶ Péče o půdu
- ▶ Marcus Tullius Cicero (106-43 př. n. l.) hovoří o filozofii jako *kultuře ducha* – nová dimenze pojmu
 - ▶ Péče o duši
- ▶ ve středověku se nevyskytuje často, renesance a humanismus obnovují antickou tradici a pojem získává konotace oddělující člověka a přírodu
- ▶ Samuel von Pufendorf (1632 –1694) – německý historik a právník – používá pojmu kultura bez dalšího upřesnění (dříve cultura juris, cultura scientiae) jako samostatné lexikální jednotky

Moderní pojem kultury

- ▶ Osvícenství – **hodnotový (axiologický) pojem kultury**
 - ▶ jako zdokonalování, zušlechtění a zjemnění duševních a tělesných vlastností člověka

- ▶ Johann Gottfried Herder (1744-1803)
 - ▶ dějinný proces – jako postupný a zákonitý vývoj, v němž musí rozum a spravedlnost vést k upevnění lidskosti
 - ▶ Zdokonalování národů → zdokonalování lidstva

Nástup moderních věd

- ▶ **Historiografie**

- ▶ Postupně se prosazuje pojem kultury jako celku vztaženého ke kolektivnímu nositeli a určité době

- ▶ **Antropologie (sociální a kulturní a.)**

- ▶ E. B Tylor:

- ▶ hodnotově neutrální pojem kultury
- ▶ deskriptivní pojem kultury

▶ **TYPOLOGIE POJMU KULTURA**

Kultura jako proces

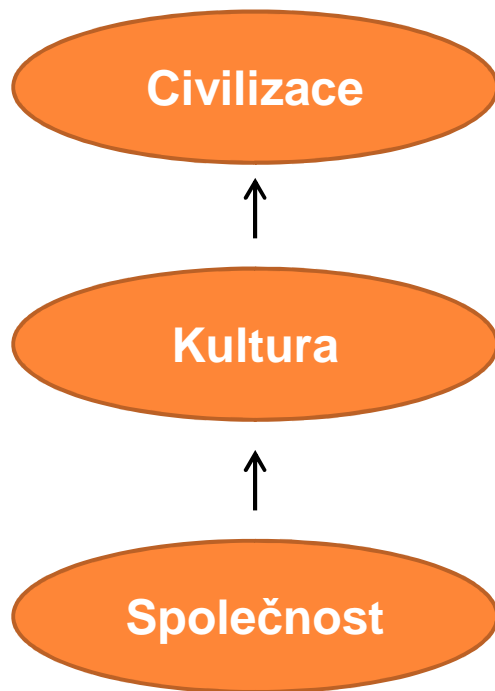
- ▶ Karl Marx
- ▶ Johan Huizinga
- ▶ Sigmund Freud

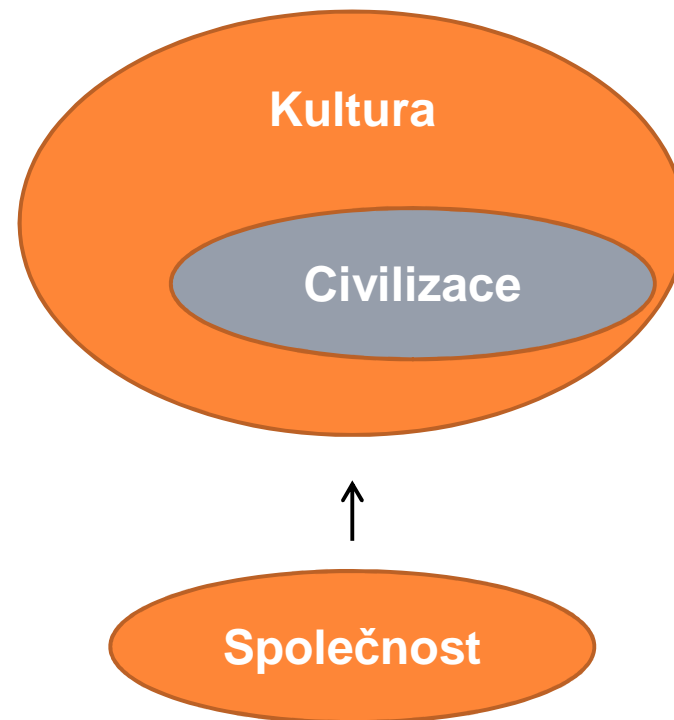
▶ KULTURA A CIVILIZACE

Kultura a civilizace

Model 1

Model 2

Kultura – civilizace – pokrok?

- ▶ Orientalismus (Edward Said, 1935-2003)
- ▶ Kulturní relativismus
- ▶ Kulturní pesimismus
 - ▶ Postupný úpadek kultury (M. Heidegger)
 - ▶ Zvrat „ve směřování“ kultury (T. W. Adorno, M. Horkheimer)

Proces civilizace

- ▶ N. Elias, *O procesu civilizace*, 1939
 - ▶ Proměny lidského chování od středověku do doby moderní doby
- ▶ Rostoucí diferenciaci a komplexnost
- ▶ Mění se nejen formy vzájemné provázanosti lidí, ale i sami lidé:
 - ▶ psychogeneze civilizace – rozvoj osobnostních struktur a způsobů chování
 - ▶ sociogeneze civilizace – jak se mění nerovnost, moc a řád

Konstruktivismus

- ▶ Sapir-Whorfova hypotéza
 - ▶ 30. léta 20. stol.
 - ▶ Pojetí reálného světa je vystavěno na jazykových zvyklostech dané komunity
 - ▶ Kritika: myšlení nelze ztotožnit s jazykem
- ▶ (Psycholingvistika, Lingvistická antropologie)

Populární kultura

Úvod do uměnovědných studií

▶ LIDOVÁ KULTURA

Ideální typ folklóru

- ▶ Kultura jednotlivých lokálních komunit v tradiční společnosti
- ▶ Vazba na každodenní život
- ▶ Nejsou striktně odděleny role umělce a publika
- ▶ Výrazně lokální charakter
- ▶ Není mediálně zprostředkována – orální tradice
- ▶ (není masová)

Obřady a rituály

- ▶ Bobby Alexander – 2 stránky rituálu:
 - ▶ představení
 - ▶ proměna

Rituál a divadlo

- ▶ Bobby Alexander – 2 stránky rituálu:

- ▶ představení
- ▶ proměna

- ▶ Rituál

- ▶ Účinnost
- ▶ Důležitější je to, co má nastat
- ▶ Změna vědomí
- ▶ Publikum se účastní
- ▶ Publikum věří tomu, co dělá
- ▶ Kolektivní kreativita

- ▶ Divadlo

- ▶ Zábava
- ▶ Důležitější je to, co je teď
- ▶ Sebekontrola
- ▶ Publikum přihlíží
- ▶ Publikum oceňuje, hodnotí
- ▶ Individuální kreativita

Bowie: Anthropology of Religion

▶ **POPULÁRNÍ KULTURA**

Karnevalová kultura (populární kultura)

- ▶ Michail Michajlovič Bachtin (1895-1975) – ruský literární historik.
- ▶ Téma – „lid smějící se na náměstí“.

- ▶ 3 formy karnevalové kultury:
 - ▶ obřadní a mimetické formy (slavnosti karnevalového typu)
 - ▶ slovesná smíchová díla včetně parodií
 - ▶ různé formy a žánry familiární pouliční mluvy (nadávky, dušování, zapřísahání, lidové kletby atd.)

Základní rysy karnevalu

- ▶ silný prvek hry
- ▶ **nezná dělení mezi účinkující a diváky** (karnevalu se nepřihlíží, karneval se prožívá) – protiklad k divadlu – **reálná forma samého života.**
- ▶ **svátečnost** – karneval jako **dočasné osvobození** od panující pravdy a stávajícího řádu, dočasné zrušení všech hierarchických vztahů, privilegií, norem a zákazů – logika „naruby“, **převrácení hierarchie**
- ▶ **Binární opozice:** oficiální – karnevalová kultura

Proces modernizace

- ▶ Urbanizace
 - ▶ Nelokální charakter
 - ▶ Konfrontace s „vyšší“ kulturou

 - ▶ Technický rozvoj
 - ▶ Postupné zprostředkování médií
 - ▶ Zmasovění
-
- ▶ Proměna světa práce
 - ▶ Volný čas

 - ▶ Proměna času
 - ▶ Rodina, tradice

Charakteristiky populární kultury

- ▶ Určená k masové spotřebě
- ▶ Disponuje vlastními „novými medií“
- ▶ Snadná požitelnost
- ▶ Deformace původních kulturních rysů (spotřeba, trh)

- ▶ Charakteristika nízké kultury (U. Eco)
 - ▶ Cena
 - ▶ Emoce
 - ▶ Test času

Teorie populární kultury - hlavní školy

- ▶ **Frankfurtská škola**
 - ▶ T.W Adorno, M. Horkheimer

- ▶ **Politická ekonomie**
 - ▶ Hegemonie, Ideologie
 - ▶ A. Gramsci, S. Hall

- ▶ **Strukturalismus a sémiologie**
 - ▶ U. Eco, R. Barthes

Populární kultura a kulturní studia

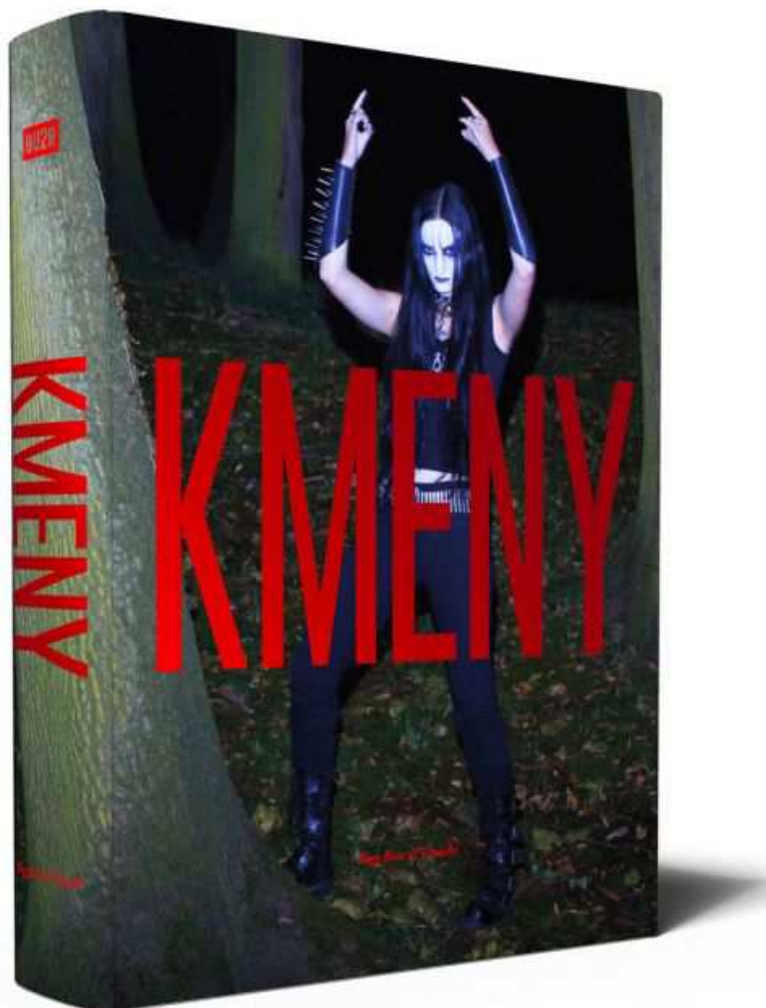
- ▶ Teorie populární kultury je jiným pohledem na principiálně stejný okruh fenoménů, jako je teorie masové kultury:
 - ▶ teorie **masové kultury** zpravidla vidí masy jako **pasivní** příjemce sdělení produkováných kulturním průmyslem,
 - ▶ teorie **populární kultury** zdůrazňuje **aktivní**, kreativní roli společenských „aktérů“, kteří produkují kulturní významy masově distribuovaných textů.

Pojem subkultura

- ▶ Označuje specifickou kulturu skupiny lidí, kteří sdílejí zvláštní hodnoty a normy, v nichž se rozcházejí s majoritní či dominantní kulturou či společností.
- ▶ Antropologický pojem kultura je východiskem – vztahuje se k celku způsobu života.
- ▶ V pohledu kulturních studií často **subverzivní rysy**, opozice.
- ▶ Sféra tvorby autentických významů a hodnot, jež jsou pak **korumpovány masovou kulturou**.

Masová kultura

Úvod do uměnovědných studií

Masová komunikace

▶ Masová komunikace

- ▶ jednosměrný tok
- ▶ asymetrie
- ▶ neosobní a anonymní
- ▶ propočítaný vztah
- ▶ standardizovaný obsah

▶ Masové publikum

- ▶ početné, heterogenní, velmi rozptýlené
- ▶ neinteraktivní a anonymní
- ▶ neorganizované a neschopné samostatné akce

Masová kultura

- ▶ není tradiční
- ▶ není elitní

- ▶ je produkována masově
- ▶ je populární (pop x folk)
- ▶ je komercializovaná
- ▶ je homogenizovaná

Televize

Žalm 22 (23), Dobrý pastýř

- 1 Pán je můj pastýř: nemám v ničem nouzi.**
- 2 Na tiché, svěží pastviny mě vodí,
k pramenům, kde si mohu odpočinout.
Mé duši dává svěžest, provází mě
po správných cestách, věren svému jménu. –**
- 3 I kdybych vešel do rokliny temnot,
zlého se neděsím: vždyť ty jsi se mnou.
Tvá hůl a kyj jsou pro mne ochranou.**
- 4 Před očima mých nepřátel
k jídlu mi prostíráš,
hlavu mi mažeš olejem,
má číše přetéká.**
- 5 Štěstí a přízeň u mne jsou,
až pokud budu žít.
V Pánově domě přebývám
do časů nejzazších.**

Žalm „151“, Televize

**Televize je můj pastýř, nic mi neschází,
krmí mě v pohodlném křesle.
Vodí mně daleko od víry, duši mi zabijí.
Vodí mně po pomýlených stezkách,
věrný autorům programů.
I kdybych měl chodit cestou
zodpovědného křesťana, nebudu se
o to snažit, protože televize je se mnou.
Její dráty, vypínače a dálkový ovladač -
to všechno je mi útěchou.
Prostíráš mi stůl různých hloupostí
podle mých tužeb.
Vléváš mi zlé představy do hlavy a moje
touhy mi napínáš až po okraj.
Lenost mě bude provázet po všechny
dny mého života.
A budu bydlet při televizi mnoho
a mnoho dní.**

Další pojmy

- ▶ Moderní kultura (Dwight Macdonald)
 - ▶ Mass Culture – kopíruje a „průmyslově“ reprodukuje prvky „vysoké“ i „lidové“ kultury k zábavě mas
 - ▶ Middlebrow (Midcult) Culture – vzniká korupcí vysoké kultury
- ▶ Kulturní průmysl
 - ▶ **Zdání:** demokratičnosti, individuality a diverzity vs. reality: autoritářství, konformity a standardizace
 - ▶ „**Zábava je pokračováním práce** v pozdním kapitalismu. Je vyhledávána tím, kdo se chce vyhnout mechanizovanému pracovnímu procesu, aby se na něj znovu připravil.“ Adorno-Horkheimer(1989:156)
- ▶ **auratický** charakter umění → fetišový charakter
(W. Benjamin – T. Adorno)

Postmoderní kultura

Postmoderna a umění

- ▶ Hodnota uměleckého díla – historicky a společensky podmíněné preference
- ▶ Sbližování (vysokého) umění a popkultury
- ▶ Styl a obsah
- ▶ Reference, odkazování, koláž
- ▶ Interpretace – nehledá pravdu
- ▶ Nahrazení sémantiky syntaxí (Koukolík).

Zkouška

- ▶ Semestrální práce – max. 30 bodů
- ▶ Test (35 otázek) – max. 70 bodů

- ▶ Celkem max. 100 bodů

- ▶ Absolvování
 - ▶ Odevzdat práci
 - ▶ Test na min. 36 bodů
 - ▶ V součtu min. 51 bodů